

Woordenboek van het Hoeselts dialect met Nederlands register

*Dit woordenboek is opgedragen aan mijn vrouw
kinderen en kleinkinderen
en aan allen die het Hoeselts dialect een warm hart toedragen.*

Zo stond er laatst in een Zuid-Afrikaanse krant :

“ Iemand wat sy eie taal minag, minag homself .”

Iemand die zijn eigen taal minacht, minacht zichzelf.

Samenstelling en zetwerk : Paul Achten

Illustraties : Yvan Scherpenberg, Ben Baerten, Bart Thewissen en Tody

Met dank voor hulp en correcties : Fonny Moesen, Margot Holsteen, Bruno Jans, Corny Vandoren, Chris Jeurissen, Peter Jans, Yves Voncken.

Drukwerk : Gert Hellinx

Ingebonden door Bewel

**Met speciaal woord van dank aan de
Programmatie - VZW Ter Kommen voor de
geleverde steun.**

D/2005/Paul Achten uitgever

voorwoord van onze burgemeester

Meester Paul,

Hoe lang is het al geleden? En toch, je blijft 'meester'. Ook na de actieve beroepsloopbaan bleef je voortdurend bezig met culturele activiteiten, kinder- en jeugdkoren en diverse acties voor het plaatselijk cultureel erfgoed.

In dat kader situeert zich reeds jaren jouw interesse voor het Hoeselts dialect. Niet zomaar een vrijblijvende hobby, maar veeleer een cultuurhistorisch waardevolle en gewaardeerde bezigheid.

Intensieve contacten met authentieke Hoeselaren, contacten met de academische wereld, geduldige inventarisatie en catalogiseringswerk, diverse publicaties... en wat hier voor je ligt is, hoe kan het anders, een werk van heel lange adem en op niveau !

Men kan zich de vraag stellen : Is het nog nodig een diksjênêer samen te stellen ? Wie het Hoeselts als moedertaal spreekt zal er niet onmiddellijk behoefte aan hebben. Dialect is immers spreken vanuit de buik, niet gebonden en vooral niet gehinderd door regels en afspraken. Ze zijn er zeker, maar je houdt je er niet bewust mee bezig.

Bovendien, de tijd van Hoeselt vóór en van Hoeselaren is al lang voorbij. Een publicatie over het Hoeselts dialect zal slechts een steeds kleiner deel Hoeselaren interesseren. En onze kinderen, hun moedertaal is slechts uitzonderlijk nog echt Hoeselts. Vaak eerder een verzameltaaltje, tegenwoordig noemt men het standaard Nederlands. Wellicht klinkt het maar als Algemeen Limburgs.

Wat is dan nog de zin van al dat monnikenwerk ?

De praktische bruikbaarheid is beperkt, maar het heeft alleszins een hoge 'curiositeitswaarde'. Een ontspannend boek is het alleszins. Een werk dat in de boekenkast van ieder rechtgeaarde Hoeselaar zeker niet mag ontbreken ! Daarnaast heeft het boek onmiskenbaar ook een cultuurhistorische waarde. Het vastleggen van cultureel erfgoed is een belangrijke opdracht van elke generatie.

Wie weet, mogelijk biedt dit werk nog een houvast bij een mogelijke revival van de streektalen. Niet zo ver van hier, in Maastricht en vele dorpen en steden in Nederlands Limburg stellen wij die tendens al duidelijk vast.

Ik twijfel er niet aan Paul, dat jij dergelijke evolutie zeker zou toejuichen.

In ieder geval, wij zijn alleszins blij en trots met deze gloednieuwe lijvige editie.

Vùr hêt èn hêt Hôessëlts ôof të slautë : Profiesëjat, Meester Paul èn drij bankë veuraut !

Annette Stulens, burgemeester

En dë goeiën aa-n tijd kaldë jan èn allëman Hôessëlts.

**Blëf astëblif mèt oer kènnër èn kleenkènnër
Hoeselts kallë !**

INHOUD

spellingstekens

6.000 trefwoorden met voorbeeldzinnen

Nederlands register met 2.100 woorden

120 illustraties

600 gezegden en uitdrukkingen

100 vergelijkingen

hoofdtijden van 200 werkwoorden

750 scheldnamen

dialectliederen

gedichten

dialect-dennenboom

uitvouwbaar "lêesplènkskë" in kleur

Voor wie werd dit werk samengesteld ?

- voor alle Hoeselaren die het Hoeselts dialect een warm hart toedragen.
- voor alle uitgeweken Hoeselaren die er zeker nostalgische herinneringen zullen aan overhouden.
- voor alle niet-Hoeselaren die toch een zekere interesse tonen voor het dialect in het algemeen.
- voor onze jeugdigen die misschien de taal van hun voorouders willen ontdekken.

Ik hoop dat een koddig woord of een *schuin* gezegde in dit boek misschien een glimlach kan losweken bij vele lezers.

Dit werk is zeker geen etymologisch werk, neen, dat laat ik aan deskundigen over. Het belangrijkste voor mij is dat de vele dialectwoorden 'opgetekend' worden. Het is een nostalgische poging om een stukje van onze authenticiteit voor de toekomst te vrijwaren. Dialect is pure volkscultuur en dat moet bewaard blijven.

Opdat ook de niet Hoeselaar zijn weg zou vinden in dit boek, vind je op pagina 454 een alfabetische woordenlijst van 2.100 woorden in het *Algemeen Nederlands*

Tekortkomingen, zetduiveltjes, verkeerde accentjes neem ik graag voor mijn rekening. Ik heb mij alleen beperkt tot het dialect uit het centrum omdat er wezenlijke verschillen bestaan in uitspraak en schrijfwijze van dialecten uit onze deelgemeenten.

Met dit woordenboek heb ik eenvoudig getracht een opsomming te geven van de meest courante Hoeseltse woorden en gezegden, met daaruitvloeiend een aantal uitdrukkingen en beelddspraken.

Ook is het de bedoeling voor jullie lezers om het lezen en begrijpen zo eenvoudig mogelijk te houden.
Alvast veel leesgenot gewenst !

Paul Achten

Spellingstekens

SYMBOOL	DIALECT	A.N.	zoals in 't frans
a	waffël	wafel	
a'	sjamp'an	schuimwijn	champagne
á	átër	achter	
aa	kaaf	kalf	
ai	kënai	slechte vrouw	
au	maus	muis	
e	zek	zakken	
ë	bëlong	ballon	
è	jèk	azijn	crèche
ê	kêvër	kever	fenêtre
êe	pêer	peer	faire
é	kémël	kameel	élégance
ee	geet	geit	
eu	tëleur	eetbord	
êu	blêur	bladeren	fleur
èè	zèès	zeis	
o	wog	weegschaal	
ó	rókë	roken	
o'	o'n	eend	Bastogne
ô	hômël	hamer	
ôo	môog	maag	
oo	zoog	zeug	
oi	vloi	taart	
oe	koet	gat	
ôe	môets	muts	courte
oei	poei	paard	grenouille

SYMBOOL	DIALECT	A.N.	zoals in 't frans
u	snuttë	snuiten	
ù	spúlë	spoelen	
ù	mùg	mug	
uu	kuu	koeien	
ui	bluië	bloeien	
ièrrë	dressièrrë	dreseren	
bj	bjèk	beek	
dj	djon	doorn	
gj	gjùr	geur	
kj	kjùkkë	keuken	
lj	gëljàd	geleerd	
mj	mjàtsëm	mutsaard	
nj	njàkkë	plagen	
rj	rjàk	reuk	
sj	sjùp	schop	
tj	tjànkë	torentje	
vj	vjàssë	verse	
wj	wjànnëràk	oogzweertje	
zj	zjàloes	jaloers	jaloux
i	zik	ziek	
ie	kiel	kleed	
ij	prij	lijf	